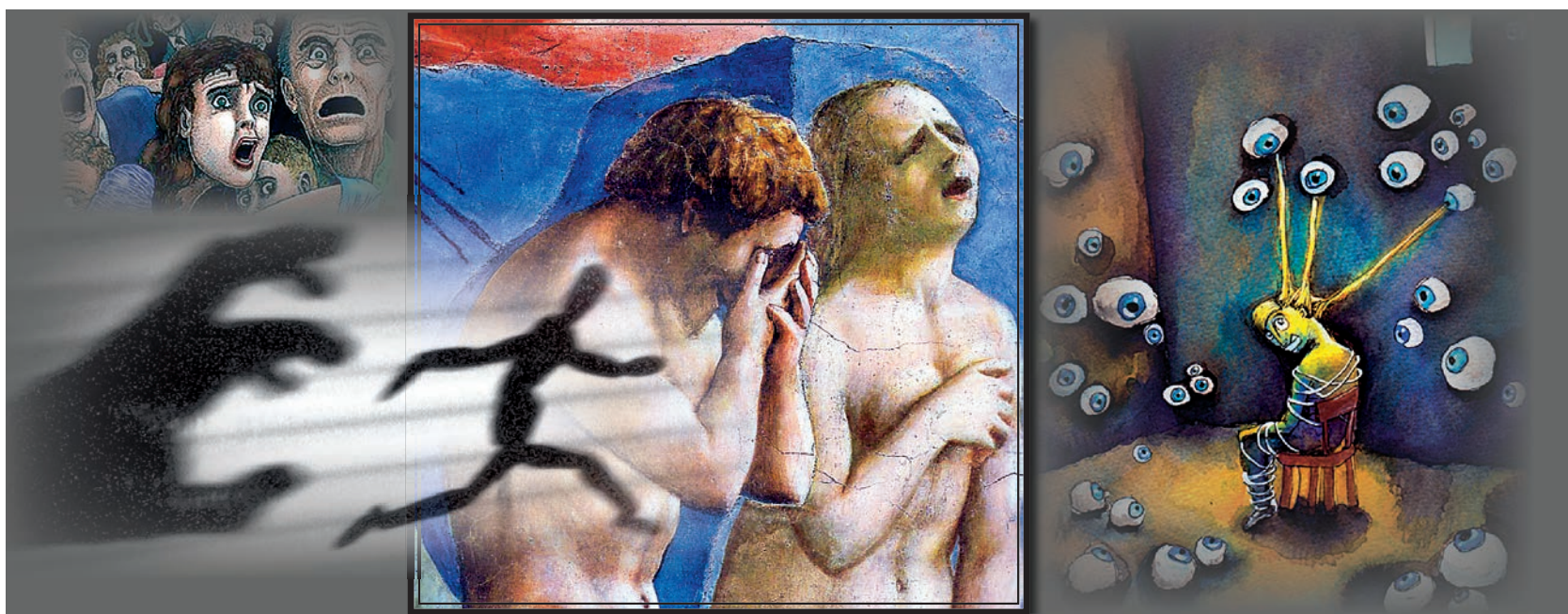

Της **Μαριλένας Ροζόκου**
ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ

ΑΙΔΩΣ ΚΑΙ ΦΟΒΟΣ

Οι κλασικοί μας πρόγονοι «επαιδεύοντο αιδεΐσθαι μάλλον ή φοβεΐσθαι τους νόμους»

Ο σκοτεινός φιλόσοφος της Εφέσου με τη βαθιά γνώση της ανθρώπινης ψυχικής ανατομίας και τη γενικότερή του ανθρωπογνωσία διακήρυξε με παρρησία: «ήθος ανθρώπω δαΐμων» (=η ηθική συνείδηση είναι η φωνή του θεού μέσα μας). Αυτό το θεοειδές ήθος είναι βέβαια αγαθό ουρανόσταλτο αλλά όχι και ουρανοκατέβητο, και αυτού του ήθους μόνο τον πρώτο στίχο μας χαρίζουν οι θεοί, τους άλλους πρέπει να τους γράψουμε εμείς. Ο άνθρωπος ως βιολογική ολότητα δομείται, κατασκευάζεται, πλάθεται, ως ψυχολογική όμως οντότητα και ως ηθική και πνευματική προσωπικότητα διαμορφώνεται και διαπλάθεται. Για το πρώτο ευθύνεται η γενετική προικοδοσία, για το δεύτερο η ηθική αγωγή (σκοποθεσία) και η πνευματική τροφοδοσία.

Επειδή λοιπόν οι κλασικοί μας πρόγονοι γνώριζαν την ειδική βαρύτητα και την αποτελεσματικότητα της αγωγής, αφού διαχρονικά η αγωγή του ανθρώπου είναι συνάρτηση της καταγωγής και της αγωγής του, έδιναν ιδιαίτερη σημασία στην ποιότητα και την ιδιαιτερότητα αυτής της αγωγής.

Ήθελαν δηλαδή μια παιδεία που να μην μορφώνει μόνο εγκεφαλικά αλλά κυρίως να διαμορφώνει ψυχικά, να αυταναγκάζει και να μην εξαναγκάζει τους μαθητές και τους πολίτες, αφού ο έσωθεν εμπνεόμενος αυτοσεβασμός εγγυάται την «ευρυθμία και την ευαρμοστία», την οποία χρειάζεται η ανθρώπινη κοινωνία.

Ο φόβος του νόμου δεν είναι αποτέλεσμα κάποιας ειδικής αγωγής, αφού ο άνθρωπος ενστικτωδώς έτσι και αλλιώς φοβάται. Είναι φυσικό συναίσθημα ο φόβος, αλλά ελάχιστα κολακευτικό ή θετικό για τον αναβαθμισμένο και αξιοβίωτο ανθρώπινο βίο.

“ **Η ανθρώπινη
διαγωγή είναι
το άνθος της
διασταύρωσης της
καταγωγής και της
αγωγής** ”

Ο φόβος παραπέμπει συνειρμικά στις πρωτόγονες κοινωνίες, στις κοινωνίες όπου ίσχυε ο νόμος της ζούγκλας, το δίκαιο του φοβερότερου, το δίκαιο της πυγμής και όχι η πυγμή του δικαίου.

Έχει βέβαια και ο φόβος τα πρακτικά του αποτελέσματα και ως αναγκαίο κακό δεν είναι και τόσο κακός (θεωρείται κάπως καλός) αφού όπως λέει ο λαός «φυλάει τα έρμα» ή «όπου δεν ισχύει ο λόγος πρέπει να πίπτει ράβδος».

Ο φόβος μοιάζει με το δυνατό φάρμακο που σε περιπτώσεις

αγγελικά πλασμένες αλλά πιο πολύ σατανικά διαβρωμένες και απάνθρωπα ναρκοθετημένες, ο συνετός νομοθέτης δεν αποκλείει και το φόβο, το μαστίγιο, τη σκληρή ποινή σε περιπτώσεις προχωρημένης εγκληματικότητας και ανυπακοής.

Έτσι, όμως, αυτά που κερδίζουμε είναι πολύ λιγότερα από αυτά που χάνουμε και ένας άνθρωπος φοβισμένος και ταπεινωμένος

θυμίζει ένα ζώο συνεσταλμένο αλλά και συσπειρωμένο, που ετοιμάζεται, ευκαιρίας δοθείσης, να επιτεθεί και να μην χυμίζει, για να μην μπορέσει να εκτονωθεί και να ισορροπήσει.

Επειδή λοιπόν οι κλασικοί μας πρόγονοι «δυναμωμένοι με θεωρία και μελέτη» και άρτια πεπαιδευμένοι είχαν επισημάνει την αξία και τη βαρύτητα της σωστής αγωγής και της παιδείας, της έδιναν και την ανάλογη σημασία. Επειδή πίστευαν πως η ανθρώπινη διαγωγή είναι το άνθος της διασταύρωσης της καταγωγής και της αγωγής, ήθελαν μια παιδεία υψηλόβαθμη και πολυδύναμη που όμως να μην εξαναγκάζει αλλά να φιλοτιμεί και να αυταναγκάζει, να μη μορφώνει απλά εγκεφαλικά, αλλά να διαμορφώνει και να αρτιώνει ηθικά.

Ήθελαν την παιδεία τους πέρα από τις γνώσεις, να οδηγεί στην αυτεπίγνωση, όχι στο ρηχό και συμβατικό καθωσπρεπισμό, αλλά σε έναν αυτόβουλο και αυτοτροφοδοτούμενο αυτοσεβασμό που αποτελεί και τη βασικότερη προϋπόθεση του αλληλοσεβασμού.

Γιατί όχι μόνο στη κλασική Ελλάδα αλλά διαχρονικά και οικουμενικά ο σεβασμός εμπνέεται έσωθεν, δεν επιβάλλεται έξωθεν, είναι κάτι που πρώτα το φυτεύουμε και μετά το θερίζουμε, πρώτα το εμπνέουμε και μετά το εισπράττουμε και το «εισπνέουμε».

• Έχει χυθεί πολλή μελάνι για τους γραπτούς νόμους αλλά υπέρπολυ αίμα για τους άγραφους .

• Ο καλός πολίτης με τη συμπεριφορά του μετατρέπει τον ατελή νόμο σε τέλειο. Ο κακός πολίτης με τη στρεψοδικία του μετατρέπει τον τέλειο σε ατελή νόμο.

• Όταν όλοι γύρω σκύβουν, ο αφέντης φαίνεται υψηλότερος.

• Το βουνό που φοβάσαι κερδίζει σε ύψος.

• Για να μη φοβάσαι αυτό που όλοι φοβούνται, ή πρέπει να είσαι πολύ ανόητος ή πολύ σοφός.

• Ο φόβος επενδύοντας στον εξαναγκασμό και όχι στον αυταναγκασμό δεν δημιουργεί ούτε υπεύθυνους ούτε ανεύθυνους πολίτες, δημιουργεί φοβισμένους πολίτες.

• Ο νόμος ως θεωρητικό μόρφωμα, ως στεγνά και στυγνά εγκεφαλικό πλάσμα δεν αφουγκράζεται, τουλάχιστον σε όλη της την πολυχρωμία, των ανθρώπων πλασμάτων την αγωνία. Γι' αυτό, πέρα από το «γράμμα» του νόμου, που προϋποθέτει ιαβέρεια συνέπεια και σχολαστικότητα, υπάρχει και το «πνεύμα» του, που απαιτεί της ανοιχτόμυαλης καρδιάς την μεγαλοψυχία και την πραότητα.]

προχωρημένης κοινωνικής παθογένειας ή δυσίατης ασθένειας προβάλλει ως το μόνο δραστικό αντίδοτο στην αυξημένη δοσολογία της ανηθικότητας (κακοήθειας) και της αήθους εγκληματικότητας.

Μια κοινωνία, όμως, που καταφεύγει στο φόβο για να συγκρατήσει από την εκτροπή ή την παρεκτροπή και να συγκροτήσει σε οργανωμένο σύνολο τα μέλη της, είναι μια κοινωνία υποβαθμισμένη ηθικά αφού η συνοχή της είναι βραχυπρόθεσμη και εύθραστη, αφού διαρκεί όσο και ο φόβος.

Εξάλλου η δόση του φόβου βραχυπρόθεσμα (αρχικά) φοβίζει και αποθαρρύνει, μακροπρόθεσμα όμως αποθρασύνει τον παράνομο και όπως η τεχνική του διαρρήκτη βελτιώνεται ανάλογα με τη βελτίωση της κλειδαριάς, έτσι και η θρασύτητα και αναλγησία του παράνομου πολίτη αντιμετωπίζεται με αυξημένη κάθε φορά δοσολογία φόβου. Έτσι, όμως, οι άνθρωποι καθιστούν το φόβο μέσα στη ζωή τους όχι αναγκαίο κακό αλλά αναγκαίο της συστατικό και οι άνθρωποι κατανοούν να μην φοβούνται να ζουν, αλλά να ζουν για να φοβούνται.

Βέβαια σε μια κοινωνία αγγέλων ο φόβος και τα άλλα κατώτερα συναισθήματα δεν έχουν θέση αλλά ούτε και λόγο υπάρξεως. Επειδή όμως οι ανθρώπινες κοινωνίες δεν είναι